

Kur'an'ın Nüzul Sürecinde Kadının Muvâfakaâtına Dair İnen Âyetler

Zehra Buğdaycı

<https://orcid.org/0009-0005-8874-8201> | zehrabugdayci51@gmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye

Öz

Yirmi üç yıllık nüzul sürecinde hitap ettiği toplumun düşünce dünyasını şekillendiren Kur'an-ı Kerim, müntesiplerinin günlük pratiklerine varana kadar hayatına dokunan ilahi bir kitaptır. Araştırmanın konusu, Kur'an'ın nüzul sürecinde kadınların muvâfakatı ile inen âyetlerdir. Nüzul sebepleri dikkate alınarak belirli kadın sahabiler çerçevesinde konu işlenecektir. Kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının toplumsal düzeyde değeri hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Tefsir alanında yapılan çalışmalarda ise ilk dönem müfessirlerin ataerkil toplumsal ve geleneksel şartlarda yaşamaları, daha çok İsrailiyattan kaynaklı asılsız bilgileri kullanmaları neticesinde kadına hak ettiği değeri vermedikleri yadsınamaz bir gerçektir. Bu değersizleştirmelerin sözümlerine kadınların yaratılıştan getirdikleri noksanlık, fitne aracı olmaları gibi yorumlarla bağlantı kurularak yapıldığı aşikârdır. Araştırmada konu olarak Kur'an'ın indirildiği süreçte kadınların muvâfakatı ile inen âyetlerin seçilmesi, son dönemlerde İslamiyet'te kadına dair olumsuz söylemlerin artması nedeniyle bu konuyla alakalı çalışmalara katkı sunmaktır. Kaynak taraması yöntemiyle yapılan araştırmada, kadınların temennisi üzerine inen âyetlere farklı bir bakış açısıyla yaklaşım sergilenmiştir. Çalışma, nassın içeriğine ideolojik yaklaşım ve nassın ziyade yerel kültüre göre kadının İslam'daki yerini değersizleştirmeye çalışan yaklaşımlara karşı bir argüman üretmek amacıyla hazırlanmıştır. Kadınların hor görüldükleri bir halden Kur'an ile istekleri dikkate alınıp sorunları çözülerek, hayata dair faaliyetlerini iyi bir şekilde icra edebilecekleri konuma getirilmelerinin anlatıldığı bu çalışma tefsir alanyazınındaki 'kadın' ile ilgili çalışmalara katkı sağlayacaktır. Vahyedildiği toplumun Kur'an öncesi yaşantısını bilmek ilahi hitabı doğru anlamayabilmenin yollarındandır. Varlıklara hak ettiği değeri kazandıran bir söylemi olan ilahi hitabın kadınların haklarına dönük sunduğu argümanları daha iyi anlamak adına öncelikle Kur'an'ın hitap tarzıyla alakalı kısa bilgiler verilip cahiliye dönemindeki kadının durumuna değinilmiştir. Âyetlerle layık olduğu değeri bulan kadının isteklerinin, o an indirilen âyetlerle uyduğuna anlatabilmek açısından önce muvâfakaâta ve muvâfakaâtın imkanına dair bilgiler verilmiştir. Kadınların horlandıkları ve yaşamsal haklarının bile kısmen ellerinden alındığı bir halden Kur'an ile istekleri dikkate alınıp sorunları çözülerek, hayata dair faaliyetlerini iyi bir şekilde icra edebilecekleri konuma getirilmeleri verilen örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda cahiliyeden asrısaadete giden yolda Kur'an'ın, sosyokültürel bağlamda kadına çok değer verdiği, kadın ve erkeğe dair bir ayrımcılığın olmadığı ve tarih ötesi için kadın hakkında olumlu mesajlar içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Asr-ı Saadet, Hicrette Kadın, İfk Hadisesi, Ümmü Seleme.

Etik Beyan	Bu çalışma, 4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Kur'an'ın Nüzul Sürecinde Kadının Muvâfakaâtına Dair İnen Âyetler" adlı tebliğin geliştirilmiş hâlidir.
Türü	Makale
Geliş Tarihi	10.08.2024
Kabul Tarihi	12.01.2025
Yayın Tarihi	15.01.2025
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dil ve Dilbilim
Araştırma Alanı	Tefsir
Konu	Kadın
Sempozyum	:
Adı	4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempzyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/629
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	11. Oturum - 30 Ağustos 2024 Cuma 17:00 - 18:10
Telif Hakkı	© 2025 Zehra Buğdaycı. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Buğdaycı, Zehra. "Kur'an'ın Nüzul Sürecinde Kadının Muvâfakaâtına Dair İnen Âyetler". <i>TSBS Bildiriler Dergisi</i> 4 (2025), 181-195. https://doi.org/10.55709/tsbsdergisi.629

The Verses on the Consent of the Women in the Process of the Revelation of the Qur'ân

Zehra Buğdaycı

 <https://orcid.org/0009-0005-8874-8201> | zehrabugdayci51@gmail.com
Master's Student, Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde, Türkiye

Abstract

The Holy Qur'ân, which shaped the world of thought of the society it addressed during its twenty-three years of revelation, is a divine book that touches the lives of its followers down to their daily practices. The subject of this research is the verses that were revealed with the compliance of women in the process of the Qur'ân's revelation. Taking into account the reasons for the revelation of the Qur'ân, the subject will be discussed within the framework of certain female sahabahs (companions). Many studies have been conducted on the gender roles of women and men and the value of women at the social level. In the studies conducted in the field of tafsir, it is an undeniable fact that the first period commentators did not give women the value they deserved as a result of living in patriarchal social and traditional conditions and using unfounded information mostly originating from Israeliyat. It is obvious that these devaluations were supposedly made in connection with interpretations such as the flaws that women bring from creation and being a means of sedition. The selection of the verses that were revealed with the compliance of women during the period when the Qur'ân was revealed as the subject of the research is to contribute to the studies on this subject due to the increase in negative discourses about women in Islam in recent times. In the research, which was conducted through a literature review method, the verses that were revealed upon the wish of women were approached from a different perspective. The study has been prepared to produce an argument against the approaches that approach the content of the verse ideologically and try to devalue the place of women in Islam according to local culture rather than the verse. This study, which describes how women were brought from a state where they were despised to a position where they could perform their activities in life well by taking their requests into consideration and solving their problems with the Qur'ân, will contribute to the studies on 'women' in the tafsir literature. Knowing the pre-Qur'ânic life of the society to which it was revealed is one of the ways to understand the divine address correctly. In order to better understand the arguments presented by the divine address, which has a discourse that gives beings the value they deserve, towards the rights of women, first of all, brief information about the Qur'ân's style of address was given and the situation of women in the ignorance period was mentioned. In order to explain that the wishes of the woman, who finds the value she deserves with the verses, are in harmony with the verses revealed at that moment, first information about the muwafaqaat and the possibility of muwafaqaat is given. It has been tried to explain with the examples given that women have been brought to a position where they can perform their activities in life in a good way by taking into account their wishes and solving their problems with the Qur'ân from a state where they were despised and even their vital rights were partially taken away. As a result of the study, it has been concluded that the Qur'ân, on the way from jahiliyya to asr al-saadah, values women very much in the sociocultural context, there is no discrimination between men and women, and it contains positive messages about women for beyond history.

Keywords

Tafsir, Asr al-Saadah, Women in Hijrah, Ifk Incident, Umm Salama.

Ethical Statement	This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled “The Verses on the Consent of the Women in the Process of the Revelation of the Qur’ān” at the 4th Turkish Symposium of Social Science.
Type	Article
Received	2024-08-10
Accepted	2025-01-12
Published	2025-01-15
Category	Art & Humanities, Language & Linguistics
Research Area	Tafsir
Subject	Women
Conference	:
Title	4th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/629
Location & Date	Online - August 26-31, 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 11 - August 30, 2024, Friday 17:00 - 18:10
Copyright	© 2025 Zehra Buğdaycı. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Buğdaycı, Zehra. “The Verses on the Consent of the Women in the Process of the Revelation of the Qur’ān”. <i>TSBS Proceedings Journal 4</i> (2025), 181-195. https://doi.org/10.55709/tsbsdergisi.629

Giriş

Cahiliye diye isimlendirilen bir toplum düzenine hitap eden ilahî kitabın muhatabının tüm insanlık olduğundan hareketle, vahyedildiği toplumun yaşayış süzgecinden uzak, 'izm'lerin ya da apolojist tutumların gölgesinde şekillenen bir kadın tasavvur etmek, Kur'an'ın üstünlük ancak takvadedir¹ hitabıyla çelişmektedir. Diğer taraftan, kadına hak ettiği değeri vermek amacıyla ortaya çıkan çoğu anlayış pozitif ayrımcılık adı altında kadını ötekileştirmektedir. Kadın, ilahî kelamın her kul gibi muhatabıdır ve “Allah'a çağırın, iyi şeyler yapan ve ‘Ben Müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim vardır?”² ayeti mucibince kadına hak ettiği değeri vermek Kur'an'ın nüzul gayesi ve üslubuna en uygun olanıdır.

Her canlıya hak ettiği değeri vermek, müntesiplerinin dünya ve ahiret saadetini gerçekleştirmek için yapılan yanlışları düzenlemek amacıyla Kur'an ibka, ilga ve ıslah yöntemlerini kullanmıştır. İptal edilmesi gereken, ilahî hitaba aykırı olan gelenekler değiştirilmiş, diğer gelenekler temel ilkelerle çelişmeyecek şekilde yapılandırılmış veya olduğu gibi bırakılmıştır. Aile kurumuna çokça değer veren Kur'an'ın erkeğe ve kadına dair uygulamaları da bu minvaldedir.³ Gerek aile gerekse diğer toplumsal kurumlarda kadına ve erkeğe biçilen rolleri o günkü toplumun yapısına göre şekillendirirken Kur'an'ın kadına dair düzenlemeleri, bize hem o günün toplumundan izler hem de yapılan reformlardan ipuçları sunmaktadır.

1. Kur'an Dilinde Kadın

Kur'an'ın dili Arapça olduğu için⁴ onda, indirildiği dilin üslubuna has olan anlatım ve ifadeler bulunmaktadır. Kur'an'ın gayesi gereği ihtiyaç hissetmediği konuları da detaylandırmadan anlattığı bilinen bir gerçektir. Burada bu ifadelerden birkaçına çalışmanın kapsamı doğrultusunda yer verilmiştir.

1.1. Kur'an'ın Eril Söylemi

Erkek ve kadınlardan oluşan topluluklara seslenilirken Arapça'da eril kalıplar kullanılır. Bu sebeple kullanılan ifade şayet umuma hitap ediyorsa kastedilen mana da umumidir. Ayetlerde geçen “Ey iman edenler”, “Ey günahattan sakınanlar”, “Namaz kılın” ... gibi umumi hitaplar yorumlanırken bu hitapların kadınları da erkekleri de kapsadığı anlaşılır.⁵ Burada üzerinde durulması gereken, Kur'an'ın hitabında genelde müzekker kalıplar kullanması kadının değersiz oluşunu ifade eder mi sorusudur. Görülmektedir ki Arapça her zaman bu şekilde kullanıla ve anlaşıla gelmiştir. Kur'an'ın indirdiği

¹ el-Hucurât 49/13.

² Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), Fussilet 41/33.

³ İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed (s.a.v.)*, çev. Mehmet Yolcu (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 1/188, 189.

⁴ Yûsuf 12/2; Tâhâ 20/113; eş-Şûrâ 42/7.

⁵ Celâlüddin es-Suyûtî, *İtkân el-fî ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, ts.), 2/ 43; İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 192.

dil olan Arapçanın bu özelliğini kullanması gayet doğaldır ve Arap diline özgü kullanımdan yola çıkarak bu durumun erkek ya da kadının daha değerli oluşu ile ilişkilendirilmesi mantığa aykırıdır.

1.2. Kadın Algısında Bazı Yanlışlar

Kur'an, kendi iç bütünlüğü içerisinde gayesi gereği birtakım hususları tedricen anlatırken ihtiyaç duymadığı konuları detaylandırmadan vermektedir.⁶ Müfessirlerden bazıları Kur'an'da ihtiyaç olmadığı için ayrıntıları ile bahsedilmeyen birtakım konuları merak edip Yahudi ve Hristiyanlara sormuş ve aldıkları cevapları Kur'an'ı yorumlarken kullanmışlardır.⁷ Ehli kitaptan aksettirilen bu malumatlar içinde kadının erkeği yoldan çıkartarak ilk günahın kadın yüzünden işlendiği düşüncesi de vardır. Hz. Âdem'in cennetten çıkartılmasının, Hz. Havva'nın onu yoldan çıkartmasıyla olduğu⁸ bilgisi buna örnektir. Yahudi kaynaklarda cennetten çıkarılmaya ilave verilen cezalarda da kadına yönelik cezaların, cinsiyet merkezli ve kadını daha aşağı konuma mahkûm eden tarzda olduğu görülmektedir.⁹ Oysaki Kur'an "*Şeytan oradan onların ayağını kaydırdı da buldukları yerden onları çıkardı.*"¹⁰ ayetinde ilk günahı ikisinin beraber işlediklerini vurgulamıştır. Hatta bu ilk günaha işaretle "*Biz daha önce Âdem'den söz almıştık, fakat o unuttu; biz onda yeterli bir kararlılık görmedik.*"¹¹ ayetiyle sadece Hz. Âdem vurgulanmıştır. Üstelik Kur'an'da Hz. Âdem ve Hz. Havva için ilave bir cezaya rastlanmamaktadır.

Kadın ve erkeğin cinsiyet farklılığının ontolojik algılanarak cinsiyet ayırmacılığına döndürülmesi, Kur'an'ın yaratılış sürecinin farklı boyutlarını tevhid eksenli anlatımı ve ehli kitaptaki ayrıntılardan uzak açıklamasının kültür temelli bir algılamayla ve ehli kitabın etkisiyle açıklanmasındandır.¹² Klasik tefsirlerimize yansıyan israiliyattan kaynaklı ve müfessirlerin kendi yaşadıkları ortamın getirisi olan görüşler, yanlış yorumlamayla alakalıdır.¹³ Müslümanların erkek ve kadın tasavvuru israiliyattan arınmış olarak vahiy bağlamında şekillendiğinde bu gibi yanlış algılar kendiliğinden düzelecektir.

2. Cahiliye Döneminde Kadın

Kur'an'ın kadına ait söylemlerini doğru anlamak ve anakronizme düşmemek için indiği toplumun yapısal karakterlerini, örf ve adetlerini bilmek önemlidir. Kur'an ve peygamberimizin sözlerinde Arapların İslamiyet'ten önceki dönemine "Cahiliye" denilerek İslâm'dan önceki yanlış örf, adet, akide, hâl ve davranışları İslam'ın yaşadığı

⁶ Muhsin Demirci, *Kur'an ve Yorum* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2014), 182-184.

⁷ Mustafa Öztürk, "Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi Kadın Konulu Dini Yayınlar", *Klasik Tefsir Kaynaklarında Kadın İmgesi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 45-54.

⁸ Bk. Yaratılış 3/1-24.

⁹ Salime Leyla Gürkan, "Yahudi ve İslâm Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennet'ten Düşüşü", *İslam Araştırmaları Dergisi* 9 (01 Ocak 2003), 10.

¹⁰ el-Bakara 2/36.

¹¹ Tâhâ 20/115.

¹² Kadriye Durmuşoğlu- Abdurrahman Kurt, "Üç Kur'an Yorumunda Kadının Ötekiliği" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2008), 625-632.

¹³ Öztürk, "Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi Kadın Konulu Dini Yayınlar", 85-87.

çağdan ayırt etmek istenmiştir.¹⁴ Kur'an'da cahiliye kavramına baktığımızda dört ayette¹⁵ o günün toplumunun yanlış uygulamaları dile getirilmektedir. Cahiliye döneminde kadın ile ilgili uygulamaların ve yetiştikleri ortamın bilinmesi, Kur'an'ın kadına atfettiği değeri ve meydana gelen değişimi anlamak için önemlidir.

2.1. Cahiliyede Kadının Toplumsal Statüsü

Bu dönemde egemen olan kabile hayatı ve ilişkilerin kabileler arası anlaşma olmadığı takdirde düşmanlık üzerine kurulu olmasının getirisi olan savaş ve mücadeleler, asabiyet¹⁶ kavramının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Çöldeki bir kabilenin nüfus ve egemenliği, eli silah tutan erkeklerinin sayısı ile doğru orantılıdır. Bu durum Arap toplumunda kadına ve küçük çocuklara oranla gerektiğinde savaşa katılabilecek olan erkeğe rağbet edilmesini sağlamış, ataerkil bir toplum yapısına sebep olmuştur. Bu sebepten olsa gerek ölenin arkasından kalan malları sadece savaşa katılabilen ve ganimet toplayabilen büyük erkeklere kalmakta, kadınlar ve küçük çocuklar ise mirastan mahrum bırakılmaktaydı.¹⁷ Kabileler arasında sürekli devam eden savaşlar esnasında mağlup olan kabilelerin ele geçirilen kadınları ve kızları, galip kabile şairlerinin şiirlerine konu olabilmektedir. Dilden dile dolaşan bu şiirler mağlup olan kabilelerdeki babaların namuslarını, şeref ve haysiyetlerini rencide etmekte, bu sebeple de kız çocuklarının doğmasını istemeyip diri diri toprağa gömebilmektedirler.¹⁸ Kız çocuklarının yaşama hakkının elinden alındığı bu uygulamayı Kur'an çeşitli ayetlerde anlatmaktadır.¹⁹

Asil kimselerin kızları ve eşleri olan hür kadınlar toplumda itibar sahibidirler. Orta ve aşağı tabakalarda kadının önemi yoktur hatta aşağı statüdeki kadın diğer mallardan ayırt edilemeyecek kadar değersizdir. Şehirdeki kadının durumu bedevi Araplara göre toplumda daha iyi bir konumdadır. Hz. Hatice, Hind bint Utbe gibi kendi serveti olan istisnâi kadınlar bulunmakla beraber genel durumda kadının maddi bir gücünün, itibarının olduğunu söylemek mümkün değildir.²⁰ O günün şartlarında hayvanları sağlamak, çocuklara bakmak, hurmanın lifinden hasır, keçinin kılından çul örmek gibi işleri kadınlar yapmaktadır. Savaşlarda yaralılara su dağıtmak, yaralarını sarmak, savaşanları cesaretlendirecek şiirler okumak da kadınların yaptığı görevlerdendir. Ancak yaşam serüvenindeki bu seçkin rolüne karşılık kadına hak ettiği değer verilmemektedir. Sadece hür kadınlara doğurdukları çocuk erkek olunca değer atfedilmektedir. Cahiliye döneminde kadının uğursuz sayılması, aybaşı kanaması zamanlarında eve alınmayıp kadından uzak durulması ya da bu haldeyken pişirdiklerinin yenilmemesi gibi durumlar da bilinen yanlış uygulamalardandır.²¹

¹⁴ Mustafa Fayda, "Cahiliye", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (1993), 17.

¹⁵ Âl-i İmrân 3/154; el-Ahzâb 33/33; el-Fetih 48/26; el-Mâide 5/50.

¹⁶ Mustafa Çağrı, "Asabiyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (1991), 453.

¹⁷ Mustafa Öztürk, *Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 66.

¹⁸ Şemsettin Günaltay, "İslamdan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekiller", *Belleten* 15/60 (20 Ekim 1951), 695.

¹⁹ en-Nahl 16/58-59; et-Tekvîr 81/8-9.

²⁰ Hatice Şahin Aynur, "Âyetler Işığında Cahiliyeden İslam'a Kız Çocuğu/Kadın Haklarının Tahvili", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/2 (30 Eylül 2019), 501.

²¹ Günaltay, "İslamdan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekiller", 696,697.

2.2. Cahiliyede Aile Hayatı

Erkekle kadının yuva kurması, aile olması anlamlarına gelen nikâh, cahiliyede kadınla cinsi münasebette bulunmayı ifade etmektedir. Bu sebeple birçok nikâh çeşidi mevcuttur.²² Bu nikâh çeşitlerinden genel ahlak kurallarına aykırı olanlar ve kadının mağduriyetine sebep olanlar İslam ile yasaklanmıştır. Eşlerini genelde kendisi seçemeyen, sevgi temelli evlilik gerçekleştiremeyen kızlar ve dul kadınların adına seçimi yapan velileri, gerçekleştirilen evlilik için damattan mehri de kendileri almaktadır.²³ Rum suresinin 21. ayetinde ailenin sevgi ve şefkat temelli kurulmasına vurguyla eşlerin bir-biriyle ısınıp kaynaşması ifadesinin kullanılması, Kur'an'ın eşlerin yaratılışındaki amacını ortaya koymaktadır.²⁴ Kadının kendi istediği zaman istediği kişiyle sevgi temelli yuva kurabilme ve mehrini kendisinin alabilmesi hakkını kadına İslam dini kazandırmıştır.

Cahiliye döneminde kadının üzerinde boşanma hususunda keskin bir hüküm söz konusudur. Karısını boşayan kişi, âdetleri üzere iddet müddeti tamamlanacağı vakit kadını tekrar nikâh altına aldıktan kısa bir süre sonra boşayabilmektedir. Boşadığı kadının bu şekilde başkasıyla evlenmesine mâni olup o kadına sıkıntı çektirerek kadının çocuklarıyla birlikte zor durumda kalmasına sebep olabilmektedir.²⁵ Başka bir boşanma türü olan “Sen bana karşı annemin zahri (sırtı) gibisin” denilerek yapıldığı için zihâr²⁶ adı verilen uygulamayla da kadın mağdur edilmektedir. Çünkü cahiliyede zihâr ile boşanmada kocasıyla boşanan kadın, kocasına ebediyen geri dönememektedir.²⁷ Aynı zamanda kocasından tam olarak boşanmış sayılmadığı için başka bir evlilik de yapamayan kadın o günün yaşam koşullarında çocuklarıyla çok zor durumda kalmaktadır.²⁸ Efendilerinin cariyelerini fuşşa zorlamaları da kadın için kabul edilemeyecek durumlardandır.

3. Muvâfakaâtın İmkânına Dair

3.1. Muvâfakat

Muvâfakat موافقة sözcüğü وفق kökünden müştak bir kelimedir. İki şeyin kendi arasında uygun düşmesi, ahengi, anlaşması, bağdaşması demektir.²⁹ Tefsir ilminde muvâfakat, sahabeden bir kısmının, bazı vecizelerle, özellikle de basîret, dirayet, feraset gibi hasletleri olanların, Allah Teâlâ cihetinden vahiy ile tasvîp olunmasıdır diye

²² Günaltay, “İslamdan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekiller”, 702-705.

²³ Mehmet Âkif Aydın, “Kadın”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (2001), 86.

²⁴ Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 4/303.

²⁵ Günaltay, “İslamdan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekiller”, 693.

²⁶ Ahmet Yaman, “Zihâr”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (2013), 387.

²⁷ Aydın Keskin, *Klasik Dönem Fikhî Tefsirlerde Kadın ve Aile* (Kayseri: T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2022), 291.

²⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zilâl-il Kur'an*, çev. Salih Uçan vd. (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991), 9/565.

²⁹ Hüseyin b. el-Fadl er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, çev. Abdülbâkî Güneş, Mehmet Yolcu (İstanbul: Çıra Yayınları, 2012), 1170.

ifade edilebilir.³⁰ Bu isimlendirme Hz. Ömer'in "Üç hususta rabbime muvâfakat ettim."³¹ sözüyle denk düşmektedir.

3.2. Muvâfakaâtın İmkânı

Hz. Muhammed kendisine vahiy geldikçe bu vahiy hemen o anda insanlara aynen tebliğ etmektedir. Çünkü o anda Allah tarafından belli bir uyarıda bulunmanın, yeni bir kural koymanın tam zamanıdır. Bazen zaman o kadar sınırlı ve ihtiyaç da o kadar acele olmuştur ki, vahyin inişi esnasında Hz. Peygamberin cümlesi tamamlanmadıysa o cümlesi öylece yarım kalabilmektedir.³² Vahyin nüzul sebebi bir takım sosyal olaylar olabileceği gibi vahiy bazen de ferdî isteklerin, olayların ve söylemlerin, Allah tarafından nüzûl sebebi olarak görülmesi sonucunda indirilmiştir. Olgu-vahiy ilişkisinin bir tezahürü olan muvâfakatın da bu minvalde olduğu düşünülmektedir. Kur'an'ın tarih içinde "bir tarihe" hitap ettiği doğrudur ancak hitabını bir tarihe çeviren ve beşer anlasın diye tarihsel bir dil kullanan Kur'an'ın içerdiği mesaj evrenseldir.³³ Muvâfakat ile ferdi bir istek sonucu ayetler inmiş olsa da bağlayıcılığı toplumsal ve evrenseldir.

4. Kadının Muvâfakaâtına Dair İnen Ayetler

Sebebi nüzülü kadın olan ayetler oldukça fazladır. Bunların hepsine yer vermek çalışmanın kapsamı ve içeriği açısından mümkün değildir. Kadının mağduriyetine sebep olan olayların doğrudan ya da dolaylı olarak cevap bulması için indirilen ayetler çalışmada konu edilmektedir. Ferdî ve toplumsal gelişmelerin ilahi iradeye uygun oluşması, oluşan problemlerin çözümü için vahyin gelişmelere paralel indirilmesi vakiadır.³⁴ Bu başlık kadın sahabilerin isimleri ya da künyeleri verilerek alt başlıklarla açıklanmaktadır.

4.1. Muvâfakatı Ümmü Seleme

Hz. Muhammed'in hanımlarından olan Ümmü Seleme'nin künyesi en büyük evladi Seleme'den dolayı Ümmü Seleme'dir. İsmi Hind bint Ebû Ümeyye b. Mugîre el-Mahzûmiyye'dir.³⁵

Rivayetlerde Âl-i İmrân 3/195, el-Ahzâb 33/35 ve en-Nisâ 4/32. ayetlerinin Ümmü Seleme'nin muvâfakaâtına dair indiği söylenmektedir.³⁶ Bazı kaynaklarda, bahsi geçen

³⁰ Mehmet Akif Alpaydın, "Kur'an'da Allah-İnsan İlişkisinin Müşahhas Bir Örneği: Muvâfakat Hâdisesi". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (Aralık 2016), 103.

³¹ Bk. el-Buhârî, "Salat", 32.

³² Muhammed Hamidullah, *Kur'an-ı Kerim Tarihi*, çev. Abdülaziz Hatip, Mahmud Kanık (İstanbul: Beyan Yayınları, 2022), 19.

³³ Muhsin Demirci, *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*. (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2012), 241.

³⁴ Demirci, *Kur'an ve Yorum*, 184.

³⁵ Hakkında fazla bilgi için bk. M. Yaşar Kandemir, "Ümmü Seleme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/ 328-330.

³⁶ Bk. Ebû'l-Hasen Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Vâhidî, *Esbâbü Nüzûli'l-Kur'ân*, çev. Necdet Çağıl, Necati Tetik (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021); Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Taberi Tefsiri*, çev. Hasan Karakaya - Kerim AYTEKİN (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1996); Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *El-Keşşâf 'an Hakâ'iki Gavâmidî't-Tenzil Ve "Uyûni'l-Ekâvil Fî Vucûhi't-Te'vîl*, çev. Ahmet Alim vd. (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018);

ayetlerin nüzul sebebinin Ümmü Seleme'nin duygu ve düşünceleri olmadığı söylene de³⁷ kaynaklar etrafıca incelendiğinde tıpkı Hz. Ömer'e muvafık olan ayetlerdeki gibi isteklerin birbirine yakın olduğundan hareketle bu ayetlerin Ümmü Seleme'nin muvâfakatı üzerine indiği yaygın kanaattir.

Âl-i İmrân 3/195. ayeti kaynaklarda Ümmü Seleme'nin "Ey Allah'ın Resulü, Allah'ın, hicret hususunda herhangi bir şeyle kadınları andığını işitmiyorum."³⁸ sözünü söylemesi üzerine indiği şekilde geçmektedir. Ümmü Seleme'nin bu söylemiyle salih amellerde erkeklerle yarışıyor olması o günün toplumu açısından düşünüldüğünde, kadının toplumdaki itibarının arttığının göstergesidir. Ayetle cevaben amellerin karşılığı hususunda bir denklik olduğu vurgusu dikkatleri çeken diğer bir mevzudur.

En-Nisâ 4/32. ayeti kaynaklarda Ümmü Seleme'nin Hz. Peygambere "Ey Allah'ın elçisi! Erkekler savaşıyor, biz savaşıyoruz, biz mirasta onların aldığının yarısını alıyoruz" sözünden sonra açıklama beklemesi üzerine indiği rivayet edilmektedir.³⁹ Bütün insanlara, bazılarına verilen özellikleri diğerlerinin arzu etmemeleri söylemiyle başlayan⁴⁰ ayette "Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri var, kadınların da kazandıklarından nasipleri var" cümlesi kadınların cahili dönemdeki durumu düşünüldüğünde kadına verilmiş bir hak olarak reform niteliğindedir. Dikkat edilirse ayette "erkeklerin kadınlara üstünlükleri var" şeklinde bir söylem kullanılmadığı gibi "bazılarının bazısından ya da kiminizi kiminizden üstün kıldığı şeyleri" hitabıyla cinsiyetten öte bireylerin farklı meziyetlerle birbirlerinden üstün oldukları vurgusu vardır. Erkek ve kadının aynı ve aksi taraflarını, fitrattan gelen hususlarını bilmek ve bu özellikleri yok etmek ya da yarıştırmak yerine İslam müntesiplerini kendi yetenek, ilgi ve eğilimleri cihetinde üretmeye yönlendirmektedir. Herkesin amelinin karşılığını da kendilerine ayrı ayrı taksim edeceğini belirtir. Dolayısıyla ilgi ve alakalarına bakılmaksızın kişilerden aynı işleri yapmalarını beklemek aşırılık ve fitrata aykırıdır.⁴¹ Ümmü Seleme'nin cihat gibi önemli bir ameli yapmayı temenni edip muhtemelen sevabından mahrum kalmasına üzülmemesinin ifadesi olan bu serzenişinin Allah'ın tesellisiyle bitmesi dikkate şayandır.

el-Ahzâb 33/35. ayeti kaynaklarda Ümmü Seleme'nin "Yâ Rasulullah! Bizler Allah'ın kitabında neden erkeklerle birlikte anılmıyoruz." sözü üzerine nâzil olduğu rivayet edilmektedir.⁴² Ayette zikredilen salih ameller sebebiyle erkek kadın bütün müminler

İbn Kesir, *İbn Kesir Büyük Kur'an Tefsiri (Tefsir'ül Kur'an'il-Azim)*, çev. Abdülvehhab Öztürk (İstanbul: Kahraman Yayınları, 2017); Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2020.

³⁷ Ömer Özsoy, "Nasr Hamid Ebu Zeyd' in Nass-Olgu İlişkisi Bağlamında Ulumu'l-Kur'an'ı Eleştirisi". *İslamî Araştırmalar* 7/3-4 (1994), 242,243.

³⁸ Vâhidî, *Esbâbü Nüzûl'l-Kur'ân*, 138; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/743; Ebussuûd Efendi, *Ebussuûd Tefsiri (İrşâd-ı Aklî Selîm İlâ Mezâyây-ı Kitab-il Kerîm)*, çev. Ali Akın (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2006), 3/1147.

³⁹ Vâhidî, *Esbâbü Nüzûl'l-Kur'ân*, 147; et-Taberî, *Taberi Tefsiri*, 2/508; Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/54.

⁴⁰ Taberî, *Taberi Tefsiri*, 509; Ebu'l Al'a Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an*, çev. Muhammed Han Kaya'nî vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1996), 1/355.

⁴¹ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2/56,57.

⁴² Taberî, *Taberi Tefsiri*, 6/497; ez-Zemahşerî, *El-Keşşâf 'an Hakâ'iki Çavâmid'i't-Tenzil Ve "Uyûni'l-Ekâvil Fî Vucûhi't-Te'vîl*, 5/388; Kesir, *İbn Kesir Büyük Kur'an Tefsiri (Tefsir'ül Kur'an'il-Azim)*, 7/488.

için af ve büyük mükafat vardır.⁴³ Âyetlere bakıldığında, kadınlarla erkekler toplumsal cinsiyetten öte dinî-ahlâkî kimlikte eşit fırsatlara sahiptirler.⁴⁴ Kâmil insan olma bakımından erkekle kadının farkının olmadığı vurgusu iman, ibadet ve ahlaki bakımdan fırsat eşitliğine işaret eder.

Ümmü Seleme'nin İslam'ın Mekke döneminin onuncu yıllarına tekabül eden bir zamanda eşi Ebu Seleme ve küçük yaşlardaki oğluyla Medine'ye hicret için yola çıktığında yaşadığı cahili düzenin getirisi olan baskı ve zulüm düşünüldüğünde konu daha açık ve anlaşılır hâle gelmektedir. Ümmü Seleme'nin kabilesi Mahzûmoğullarının kocasıyla hicret etmesine müsaade etmemeleri sonucunda Ebu Seleme'nin tek başına hicret etmesi, geride küçük yaşta evladıyla kalan Ümmü Seleme'nin elinden çocuğunun eşinin ailesi tarafından "bizim çocuğumuz" söylemiyle zorla alınması kadının cahili örfünde çocuğuna dahi layık görülmediğinin örneklerindedir. Yaşanılan bu olaydan sonra Ümmü Seleme'nin dağılan ailesinin ardından bir yıl göz yaşları döktüğü, sonrasında oğluyla hicret etmesine izin verildiği⁴⁵ düşünüldüğünde o günün şartlarında kadının istekleri üzerine değil ayet inmesi bu soruları sorması, düşüncelerini dile getirebiliyor olması bile çok kıymetlidir.

4.2. Muvâfakatı Kadın Muhacir

Mekke müşriklerinin Hudeybiye'de Hz. Peygamber ile yaptıkları anlaşmadaki bir madde gereği, Müslüman olmuş birisi velisinin izni olmadan Mekke'den Medine'ye gelse o geri gönderilecek ancak Medine'den kaçıp Mekke'ye gelen kişi Mekke'de kalabilecekti. Bu anlaşmadan sonra bir rivayete göre, Subey'a bint el-Haris el-Eslemiye ismindeki hanım sahâbî Mekke'den kaçıp Medine'ye sığınmıştır. Arkasından gelen müşrik kocası anlaşmayı hatırlatarak karısını velisi olduğu için geri almak istemiştir. Hicret eden kadın olunca, onların geri çevrilmesine Allah'ın rızası olmamış ve hemen el-Mümtehine 60/10. ayeti nazil olmuştur. Ayette bu hanımların hicret sebebinin kocasına sinirlenme veya aile içinde olan birtakım anlaşmazlıklardan kaynaklı olabileme ihtimali var olduğundan sadece Allah ve Resulünü sevdiğileri için mi geldiklerini anlamak üzere imtihan edilmeleri istenmektedir.⁴⁶ Kadınların Medine'ye gelme sebeplerinin ne olduğunun anlaşılması için önce imtihan edilecekler, İslam'a inandığı için geldikleri netleşenler gönderilmeyip müşrik kocalarına mehirlerini geri ödeyeceklerdir. Allah ayetinde inanan kadınların müşriklere iade edilmesini istememektedir.⁴⁷ Ayetin devamında hicret eden mümin kadınların müşrik kocalarına helal olmamaları vurgusu kadınların ayrıca zorunlu zinadan korunduklarına dair itinayı göstermektedir. Elmalılı'nın da bahsettiği gibi geri teslim edilmeleri kadınları istemedikleri halde zinaya sevk olurdu.⁴⁸ Ayette geçen ve sureye de ismini veren "imtihan edilen kadınlar" şeklindeki çoğul ifade ve ayet hakkındaki diğer bir rivayette bu kadının Ümmü Külsüm

⁴³ Ebussuûd Efendi, *Ebussuûd Tefsiri (İrşâd-ı Aklî Selîm ilâ Mezâyâyı-ı Kitâb-il Kerîm)*, 10/4809.

⁴⁴ Mustafa Öztürk, *Cahiliyeden İslamiyete Kadın* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 237.

⁴⁵ Bk. Kandemir, "Ümmü Seleme".

⁴⁶ Taberî, *Taberî Tefsiri*, 1996, 8/261; ez-Zemahşerî, *El-Keşşâf 'an Hakâ'iki Ğavâmidi't-Tenzil Ve "Uyûni'l-Ekâvil Fî Vucûhi't-Te'vîl*, 2018, 6/680; Kutub, *Fî Zilâl-il Kur'an*, 9/625.

⁴⁷ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 2020, 5/317; ez-Zemahşerî, *El-Keşşâf 'an Hakâ'iki Ğavâmidi't-Tenzil Ve Uyûni'l-Ekâvil Fî Vucûhi't-Te'vîl*, 2018, 6/682.

⁴⁸ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Merve Yayınları, 2012), 8/226.

bint Ukbe isminde başka sahâbî olması,⁴⁹ birden fazla kadının bu şekilde hicret ettiğini göstermektedir. Daha öncesinde anlaşmanın imzalanmasından sonra Ebu Cendel gibi bir takım hür erkek sahâbiler müşriklerden kaçarak Resulullah'a gelmişler ve Mekkeli müşrik yakınlarına geri iade edilmişlerdir. Bu duruma şahit olan kadın sahâbilerin Mekke'den kaçarken ve hicret yolculuğunda yaşadıkları korku ve kaygıyı anlamak daha kolaylaşacaktır. Anlaşma gereği geri iade edilme korkusuyla zulümden kaçıp Medine'ye hicret eden sahâbî hanımların, ayetin hükmü gereği Mekkeli müşriklere geri iade edilmeyip Medine'de yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu, ayetle kadına verilmiş bir imtiyazdır.

4.3. Muvâfakatı Âişe

Hiz. Âişe'nin babası, Hz. Peygamberin yakın arkadaşı, "sıddık" lakabıyla tanınan Hz. Ebu Bekir, annesi Ümmü Rûmân'dır. Yaklaşık olarak miladi 614 yılında doğmuş olup, Hz. Muhammed ile evlenen Hz. Âişe hicrî 57 yılında vefat etmiştir.⁵⁰

Ayetlerin iniş sebebi olan "ifk olayı" yapılan çeşitli çalışmalarda genişçe yer bulmuştur.⁵¹ Beni Mustalik (Müreyysi) gazvesi dönüşü yaşanan birtakım hadiselerden sonra Hz. Âişe'ye iftira atılması sonrasında Nûr suresinin 11-20. ayetleri ile olayın iç yüzü aydınlatılmaktadır. Hz. Âişe'nin ayetler inmeden önce yalnız Allah'ın yardım edeceğini söylemesi, ayetler indikten sonra da "Allah'ın beni aklayacağını ve suçsuzluğumu ortaya koyacağını biliyordum, O'nun hakkımda ayet indirmesini de beklemiyordum, ancak Resulullah'ın, Allah'ın beni aklayacağı bir rüya görmesini umuyordum"⁵² sözlerinden ayet inmesini bekleme bile, Allah'tan bir beklenti içinde olduğu anlaşılmaktadır. Kendisini Allah'ın devamlı okunacak bir vahiyle tezkiye etmesinden hakîr görmesi⁵³ içinde bulunduğu zamanda halen etkisini sürdürmekte olan cahilî örfün getirisi -kadınlara birçok şeyin layık görülmediği- anlayışın, Hz. Âişe'nin psikolojisinden yansıyan başka bir söylemi diyebilmek mümkündür. Dolayısıyla bu söyleminde, cahilî Arap toplumunda yeri ve değeri olmayan, iffeti ve namusu farklı uygulamalarla ayaklar altına alınan kadının, ayetle serzenişlerine karşılık verilmesinin Hz. Âişe gibi keskin zekalı, ilmi yönü zengin, birçok ayetin indirilişine şahit olmuş birisini dahi şaşkınlığa uğrattığı görülmektedir. Kadınlarla evliliğin cinsellikten ibaret olduğu ve boşanmanın erkek için oyun kadar basit ve kolay olduğu bir dönemi aydınlatan Kur'an, Hz. Âişe'nin gözyaşlarına on ayetle cevap vererek ve o ayetleri de asırlardır okutarak kadının mağduriyetini bir kez daha önlemiş, değerini ortaya koymuştur.

⁴⁹ Taberî, *Taberî Tefsîri*, 1996, 8/262; Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an*, 6/245; Muhammed Ali Es-Sâbûnî, *Safvetü't-Tefsîr*, çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz (İstanbul: İz Yayıncılık, 1993), 6/406.

⁵⁰ Tuba Yıldız, *Nur Suresinde Geçen İfk Hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, (Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 31,32.

⁵¹ Ali Aksu, "İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebeb ve Sonuçları Açısından)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Haziran 2004), 4,5;

⁵² Vâhidî, *Esbâbü Nüzûlî'l-Kur'ân*, 2021, 322.

⁵³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/138.

4.4. Muvâfakatı Havle Bint Sa'lebe

Medineli hanım sahâbî Havle bint Sa'lebe'yi,⁵⁴ Mücâdile lakabıyla tanınır kılan meşhur hadisesidir. Cahiliye döneminde boşanma yöntemlerinden olan zihara⁵⁵ maruz kalan Havle bint Sa'lebe, kocasıyla yaşadığı sorun nedeniyle Hz. Muhammed'e gelerek çözüm bulmasını istemiştir. Hz. Peygamber'den beklediği yanıtı alamayınca üstelemiş, cevap verilmesini, ailesinin dağılmaktan kurtarılmasını beklemiştir.⁵⁶ Hz. Muhammed'in bu sorunun çözümüne dair bir bilgisi olmadığını, bilgi gelince ona ulaştıracağını ve beklemesi gerektiğini söylemesi üzerine el-Mücâdele 58/1. ayeti indirilmiştir. Bu süreçte dua ederek Allah'a maruz kaldığı zulmü anlatan Havle'nin gösterdiği çaba ve gayret ayetle cevap bulmuştur.⁵⁷ Günlük sorununa çözüm gösterilen ailenin huzurunun Kur'an ile temin edilmesi Allah'ın kuluna yakınlığının göstergesidir.⁵⁸ Surenin başlangıcında yer alan ve sureye adını veren bu mücadele ilahî kelamla karşılık bulmuş ve kadına içinde bulunduğu zorlu durum için çözüm yolu gösterilmiştir.

Sonuç

Vahyin öğretisinde Allah, tüm kullarını ayırım yapmaksızın yeryüzünü imar ile görevlendirmiştir.

Kur'an'ın Arapçanın üslubuna ait olan ifadeleri kullanması, gayesi gereği ihtiyaç hissetmediği konuları detaylandırmadan anlatması gayet tabii bir durumdur. Çalışmada kadın hakkında bunlardan kaynaklı yanlış algılamaların yersiz olduğu ve var olan yanlış düşüncelerin Kur'an'da yeri olmadığı ortaya konulmuştur.

Cahili dönemde var olan farklı örfi gelenekler ve ataerkil toplum yapısından nasibini alan kadın çokça horlanmış ve mağdur edilmiştir. Yaşam hakkı, kendi istediği kişiyle evlenme hakkı gibi birçok hak elinden alınan kadına İslam bu haklarını kazandırmıştır.

Cahiliye diye isimlendirilen toplumdaki, adı asrısaadet olan bir toplum inşa eden Kur'an'ın, kadının mağduriyetine sebep olan bazı olayları vahiy ile doğrudan ya da dolaylı olarak cevaplaması -kadına muvâfakatı- verilen örneklerle detaylandırılmıştır. Örnek ayetler üzerinden ele alınan kadının, Kur'an'ın toplumu inşasıyla kısa zamanda birçok alanda söz hakkına sahip olması, Kur'an'ın gerçekleştirdiği inkılâbın belirgin de-lillerindedir.

Sonuç olarak evrensel bütün değerleri bünyesinde barındıran Kur'an'ın indiği topluma dair yaptığı ıslahatlar içerisinde kadına yönelik olumsuz uygulamaları da kadının mücadelesini takdir ederek, kadını muhatap alarak temel insanî haklar çerçevesinde düzenlediğini söylemek mümkündür.

⁵⁴ Hakkında fazla bilgi için bk. M. Yaşar Kandemir, "Havle bint Sa'lebe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 16/ 539.

⁵⁵ Bk. Bu konu hakkında çalışmada daha önce bilgi verilmiştir.

⁵⁶ Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, 6/348.

⁵⁷ Vâhidî, *Esbâbü Nüzûl'l-Kur'ân*, 2021, 404,405.

⁵⁸ Kutub, *Fî Zilâl-il Kur'an*, 9/566.

Kaynakça | References

- Aksu, Ali. “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebeup ve Sonuçları Açısından)”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Haziran 2004), 1-21.
- Alpaydın, Mehmet Akif. “Kur’an’da Allah-İnsan İlişkinin Müşahhas Bir Örneği: Muvâfakat Hâdisesi”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (Aralık 2016), 99-136.
- Aydın, Mehmet Âkif. “Kadin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2001. Erişim 26 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadin>
- Aynur, Hatice Şahin. “Ayetler Işığında Cahiliyeden İslam’a Kız Çocuğu/Kadın Haklarının Tahvîli”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 19/2 (30 Eylül 2019), 479-518. <https://doi.org/10.33415/daad.575458>
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 24. Basım, 2013.
- Çağrıncı, Mustafa. “Asabiyet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1991. Erişim 22 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/asabiyet>
- Demirci, Muhsin. *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2012.
- Demirci, Muhsin. *Kur’an ve Yorum*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Derveze, İzzet. *Kur’an’a Göre Hz. Muhammed (s.a.v)*. çev. Mehmet Yolcu. 2 Cilt. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2. Basım, 2012.
- Durmuşoğlu, Kadriye- Kurt, Abdurrahman. “Üç Kur’an Yorumunda Kadının Ötekiliği” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2008), 621-648.
- Ebussuûd Efendi. *Ebussuûd Tefsiri (İrşâd-ı Akli Selîm İlâ Mezâyây-ı Kitab-il Kerîm)*. çev. Ali Akın. 12 Cilt. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2006.
- eBuhârî, Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmiu’s Sahîh*, Dârü’l-Hadîs, Kahire ts.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü’t-Tefâsîr*. çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz. 7 Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- Suyûtî, Celâlüddin. *İtkân el-fî ulûmî’l-Kur’ân*. 3.Baskı, Beyrut 1996.
- Fayda, Mustafa. “Cahiliye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1993. Erişim 22 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cahiliye>
- Günaltay, Şemsettin. “İslamdan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekiller”. *Belleten* 15/60 (20 Ekim 1951), 691-708. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ttkbelleten/issue/79315/1337463>
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudi ve İslâm Kutsal Metinlerinde İnsanın Yaratılışı ve Cennet’ten Düşüşü”. *İslam Araştırmaları Dergisi* 9 (01 Ocak 2003), 1-48. <https://dergipark.org.tr/en/pub/isad/issue/68742/1081031>
- Hamidullah, Muhammed. *Kur’an-ı Kerim Tarihi*. çev. Abdülaziz Hatip, Mahmud Kanık. İstanbul: Beyan Yayınları, 2022.
- İsfahânî, Râgib. *el-Müfredât*. çev. Abdulbâkî Güneş, Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 3. Basım, 2012.
- Kandemir, M. Yaşar. “Ümmü Seleme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13 Ocak 2024. Erişim 13 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ummu-seleme>

- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 7. Basım, 2020.
- Kesir, İbn. *İbn Kesir Büyük Kur'an Tefsiri (Tefsir'ül Kur'an'il-Azim)*. çev. Abdülvehhab Öztürk. 10 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2017.
- Keskin, Aydın. *Klasik Dönem Fikhî Tefsirlerde Kadın ve Aile*. Kayseri: T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2022.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zilâl-il Kur'an*. çev. Salih Uçan vd. 10 Cilt. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1991.
- Mevdûdî, Ebu'l Al'a. *Tefhimu'l Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayanî vd. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Basım, 1996.
- Özsoy, Ömer. "Nasr Hamid Ebu Zeyd' in Nass-Olgu ilişkisi Bağlamında Ulumu'l-Kur'an'ı Eleştirisi". *İslamî Araştırmalar* 7/3-4 (1994), 237-24
- Öztürk, Mustafa. *Cahiliyeden İslamiyet'e Kadın*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 3. Basım, 2015.
- Öztürk, Mustafa. "Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi Kadın Konulu Dini Yayınlar". *Klasik Tefsir Kaynaklarında Kadın İmgesi*. 45-91. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Taberî, Muhammed b. Cerir. *Taberi Tefsîri*. çev. Hasan Karakaya- Kerim Aytekin. 9 Cilt. İstanbul: Hisar Yayınevi, 1996.
- Vâhidî, Ebü'l-Hasen Ali b. Ahmed. *Esbâbü Nüzûli'l-Kur'ân*. çev. Necdet Çağıl, Necati Tetik. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2021.
- Yaman, Ahmet. "Zihâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2013. Erişim 28 Ocak 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zihar>
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Merve Yayınları, 2012.
- Yıldız, Tuba. *Nur Suresinde Geçen İfk Hadisesinin Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer. *El-Keşşâf 'an Hakâ'iki Çavâmidit-Tenzil ve "Uyûni"l-Ekâvîl Fî Vucûhi't-Te'vîl*. çev. Ahmet Alim vd. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.